

Vybrané charakteristiky jazyka knih
pro děti

Vladimír Smetáček

Úvodem

Rychlý rozvoj teorie informace, informatiky, teorie sdělovacích prostředků, matematické a strojové lingvistiky vede k zájmu o statistiku jazyka. I když zatím jsou poznány pouze nejobecnější zákonitosti vztahu mezi jednotlivými jazykovými jevy i jazykovými jevy a výstavbou textu a děje, je zřejmé, že pokrok exaktních výzkumů upřesní naše znalosti nejen o stavbě textu, ale i o jeho čtenáři.

Z nakladatelského hlediska je konečným cílem těchto prací formulovat takovou teorii uměleckého a především umělecko-naučného textu, která by dovolila hodnotit exaktními metodami nejen "obtížnost" knihy pro čtenáře určitého věku, ale také a zejména rozhodnout, jakým způsobem lze přizpůsobit text knihy jazykovému optimu čtenáře, aniž by se tím porušovala autorská svébytnost.

Tento cíl není dosažitelný v dohledné době. O textu toho zatím nevíme mnoho. přestože existuje celá řada modelů textu a jeho vnímání a u nás i ve světě je věnována mimořádná pozornost matematické a statistické teorii textu.

Dětská literatura je však v této souvislosti zkoumána poměrně málo. Přitom právě v dětské literatuře, při jejím vydávání, propagování i školském využití, může poznání statistických zákonitostí textu sehrát největší úlohu, neboť dítě prochází výraznými stádii jazykového vývoje, které mnohem silněji než u dospělého souvisejí s jeho celkovým vývojem intelektuálním a emocionálním.

Na základě důkladné analýzy lze stanovit hranice, které jsou pro jazykové prostředky dětské literatury určené jistému čtenářskému věku pravděpodobně závazné.

Uvedení jednotlivých jazykových charakteristik do vzájemných vztahů umožňuje říci, v jakém stupni jedna charakteristika ovlivňuje všechny ostatní i každou z nich zvláště. To snad skýtá pro budoucnost možnost vypracovat takové postupy, které umožní úpravou jedné charakteristiky automaticky dosáhnout změny v jiné charakteristice.

Jazyk knih pro děti lze zkoumat především ze tří hledisek:

1. jak hodnoty jedné jazykové charakteristiky souvisejí s hodnotami jiných jazykových charakteristik
2. jak se hodnoty jazykových charakteristik mění v závislosti na sociálních podmínkách, v nichž kniha vzniká a na účelu, k němuž je určena
3. jak hodnoty jazykových charakteristik souvisejí s obsahem a uměleckou stavbou textu.

Nejsnáze lze nalézt souvislosti uvnitř souboru jazykových charakteristik, nejobtížněji mezi jazykovými charakteristikami a uměleckou stavbou textu. V tomto článku se pokusíme formulovat některé souvislosti mezi jazykovými charakteristikami navzájem a jazykovými charakteristikami a charakteristikami vzniku a určení knihy. Vztahem jazyka a umělecké stavby textu se budeme zabývat v jiné práci.

Použité postupy a vzorek

V mé práci Čtivost textů pro děti, kterou vydalo v roce 1973 nakladatelství Albatros, bylo na empirickém mate-

riálu prokázáno, že jazyk knih pro děti určených různým věkovým skupinám se liší především v těchto jazykových charakteristikách: průměrná délka slova, počet rozdílných slov v textu, počet adnominálních genitivů. Současně se ukázalo, že určitou úlohu zde hrají i další charakteristiky, např. velikost skupiny podstatných a přídavných jmen, počet slov delších než stanovený počet slabik, délka věty atd.

Za základ měření jsme zvolili jedenáct rozdílných jazykových charakteristik:

Délka slova: 1) průměrná délka slova ve slabikách
2) počet čtyř a víceslabičných slov

Délka a složitost věty:

- 3) průměrná délka věty ve slovech
- 4) počet podřadících spojek a vztažných zájmen
- 5) průměrný počet čárek na sto slov textu
- 6) počet adnominálních genitivů

Lexikální složení textu:

- 7) počet rozdílných slov v celku všech slov
- 8) počet pdstatných jmen
- 9) počet přídavných jmen

Jiné textové charakteristiky:

- 10) procento slov v přímé řeči v celku všech slov
- 11) počet osobních zájmen

Tyto charakteristiky byly zkoumány na poměrně rozsáhlém vzorku 100 000 slov. Za slovo byla pokládána každá skupina písmen oddělená z obou stran mezerami. Soubor slov byl vybrán z 200 beletristických a umělecko-naučných knih vydaných většinou nakladatelstvím Albatros, z každé knihy byl zvolen vzorek pěti set slov (z počátku, konce a tří partií středu vždy 100 slov).

Vzorek knih byl zvolen tak, aby více méně odpovídal skutečnému rozložení populace knih. Jazykové charakteristiky byly

měřeny vzhledem k třem mimojazykovým charakteristikám knih pro děti: předpokládanému věku čtenářů (podle nakladatelských určení), žánru knihy (beletrie a umělecko-naučná) a době vzniku knihy (před rokem 1918, 1918-1945, po 1945).

Rozložení knih podle hodnot těchto charakteristik je uvedeno v tabulce č. 1.

Tab. 1 Rozložení souboru knih podle mimojazykových charakteristik

Mimojazyková charakteristika	Hodnota charakteristiky	Absolutní počet knih	Relativní četnost v %
Předpokládaný věk čtenáře	do 9 let	50	25,0
	9 - 12 let	67	33,5
	od 12 let	83	41,5
Druh literatury	umělecko-naučná	55	27,5
	beletrie	145	72,5
Doba vzniku knihy	před 1918	20	10,0
	1918-1945	36	18,0
	po 1945	144	72,0

Rozsah každé jazykové charakteristiky byl vyjádřen na škále obsahující deset stejných intervalů, přičemž nejnižšími a nejvyššími body škály byly vždy nejnižší a nejvyšší hodnoty nalezené v celém vzorku 200 knih. V tabulkách pak byly porovnávány počty knih spadajících do příslušného intervalu.

Ke zjištění, zda posuny v mimojazykových charakteristikách knih mají významný vliv na posuny v hodnotách jazykových charakteristik, byl použit test dobré shody.

Mimoto byly získány korelace (tj. číselné vyjádření

stupně vzájemného ovlivňování jednotlivých charakteristik).

Tabulky a jejich podrobné interpretace jsou uvedeny v rozsáhlém materiálu, jenž snad bude jednou interně publikován nakladatelstvím Albatros.

Vzájemné ovlivňování jazykových charakteristik

Text je souhrn všech jazykových charakteristik. Tyto charakteristiky vždy v jisté míře spolu souvisí, doplňují se nebo naopak se navzájem potlačují. Korelační měření všech námi sledovaných charakteristik vedlo k výsledné tabulce č. 2.

Číslo v tabulce označuje sílu vzájemného ovlivňování dvou charakteristik. Jestliže by ve všech případech hodnoty charakteristik klesaly či stoupaly ve vzájemné závislosti, měla by jejich společná korelace hodnotu 1, a to se znaménkem + v případě, že by vždy stoupaly či klesaly společně, se znaménkem - v případě, že při vzestupu jedné by druhá vždy klesala a naopak. K takovému případu ovšem prakticky nikdy v textu nedochází a korelace jsou vždy slabší než 1.

Každé políčko tabulky lze interpretovat tak, že příslušné jazykové charakteristiky se navzájem ovlivňují v tom stupni, který je dán hodnotou v políčku. Např. počet rozdílných slov má s počtem čárek korelační koeficient - 0,071, což znamená, že vzájemné ovlivňování je prakticky nulové, a když už k němu dojde, je větší pravděpodobnost, že při růstu počtu rozdílných slov počet čárek klesne a naopak.

Délka slova ve slabikách má s počtem čtyř a víceslabičných slov vysokou korelaci + 0,815, což znamená, že při růstu průměrné délky slova ve slabikách roste téměř v přímé závislosti i počet čtyř a víceslabičných slov, při jejím poklesu naopak klesá.

	Délka slova	Počet 4 a více- cesl. slov	Počet podst. jmen	Počet přídav. jmen	Počet osob. zájmen	Počet podřad. spojek a vzt. zájmen	Délka věty	Počet čárek	Počet genitivů	% přímé řeči
% rozdílných slov	+0,504	+0,487	+0,463	+0,541	+0,660	-0,259	+0,199	-0,071	+0,323	-0,283
Délka slova		+0,115	+0,524	+0,697	-0,449	-0,422	+0,249	-0,251	+0,354	-0,263
Počet 4 a více- slabičných slov			+0,628	+0,744	-0,418	-0,341	+0,275	-0,175	+0,331	-0,215
Počet podstatných jmen				+0,415	-0,712	-0,514	+0,147	-0,239	+0,060	-0,296
Počet přídavných jmen					-0,242	-0,377	+0,307	-0,141	+0,372	-0,150
Počet osobních zájmen						+0,429	-0,048	+0,271	-0,222	+0,358
Počet přř. spojek a vzt. zájmen							+0,069	+0,411	-0,123	+0,233
Délka věty								+0,249	+0,258	-0,239
Počet čárek									+0,520	+0,146
Počet genitivů										-0,240

Některé ze vztahů uvedených v tabulce č. 2 jsou zajímavé.

Závislost počtu přídavných a čtyř a víceslabičných slov (a obecněji délky slova ve slabikách) se zdá nasvědčovat tomu, že právě přídavná jména patří mezi nejdělnější slova objevující se v textu. Počet podstatných jmen sice rovněž souvisí s počtem čtyř a víceslabičných slov a délkou slova ve slabikách, ale tato závislost je již značně nižší.

Počet rozdílných slov souvisí kladně s počtem přídavných jmen. To ukazuje, že přídavná jména se v textu pravděpodobně vyskytují opakovaně.

Počet rozdílných slov kladně souhlasí také s počtem osobních zájmen. Interpretovat tento vztah je již obtížnější. Je zřejmé, že zájmena se nevyskytují v úryvcích textu opakovaně, proč tomu tak je, však zatím není jasné.

Počet osobních zájmen je naopak v opačném vztahu k počtu podstatných jmen, a to při vysokém koeficientu korelace. Osobní zájmena se vyskytují více se slovesy a zaměňují podstatná jména.

Podstatná jména jsou rovněž v opačném vztahu k počtu podřadících spojek a vztažných zájmen; tyto spojky a zájmena souvisí se slovesnou částí textu.

Posledním zajímavým vztahem jsou počty čárek, které jsou úměrné k počtu genitivů; genitiv i počet čárek jsou nejspíše indikátory složitější struktury modelu světa reprezentovaného v textu.

Jednotlivé jazykové charakteristiky mají v celku ostatních jazykových charakteristik rozdílnou váhu z hlediska toho, jak silně je ovlivňují. Podle závažnosti jednotlivých charakteristik lze stanovit toto pořadí:

Průměrná korelace

1. délka slova ve slabikách	0,453
2. počet čtyř a víceslabičných slov	0,443
3. počet podstatných jmen	0,400
4. počet přídavných jmen	0,399
5. počet zájmen	0,381
6. počet rozdílných slov	0,371
7. počet podř. spojek a vzt. zájmen	0,321
8. počet genitivů	0,280
9. počet čárek	0,247
10. procento přímé řeči	0,242
11. délka věty ve slovech	

Délka slova je tedy tou charakteristikou, která nejvíce souvisí s ostatními charakteristikami; naopak délka věty s nimi souvisí nejméně.

V budoucnosti bude snad možno na základě těchto zjištění vypracovat poměrně exaktní teorii, s jejímž využitím by jednotlivé jazykové charakteristiky vyžadující změny, např. kvůli snížení obtížnosti textu, mohly být měněny nikoliv přímo, ale změnou jiných, snadněji měnitelných charakteristik.

Vzájemné ovlivňování jazykových
a mimojazykových charakteristik

Jednotlivé jazykové charakteristiky byly měřeny vůči jednotlivým mimojazykovým charakteristikám - předpokládanému věku čtenářů, druhu literatury a době vzniku knihy - s pomocí testu dobré shody. Tento test odhaluje, zda posun v jednotlivých jazykových charakteristikách je možno chápat jako náhodný nebo jako závislý na příslušných charakteristikách mimojazykových.

Výsledky měření je možno shrnout do následujících tabulek (tabulky č. 3, 4, 5). V tabulkách jsou uvedeny pouze ty charakteristiky, u nichž test ukázal, že ovlivňování je statisticky významné. Ve sloupcích nadepsaných úroveň významnosti je zapsána pravděpodobnost, že by mohlo jít o náhodný vztah (čím je číslo menší, tím je ovlivňování významnější); ve sloupcích "hodnota 2" je vepsán výsledek testového měření (čím je číslice vyšší, tím výrazněji souvisí hodnoty jazykových charakteristik s charakteristikami mimojazykovými) a ve sloupcích nadepsaných "počet stupňů volnosti" je vepsán rozsah tabulky, pro kterou byl test počítán.^{x)}

Tab. 3 Vliv předpokládaného věku čtenářů
na jazykové charakteristiky

Charakteristika	Úroveň významnosti	Hodnota 2	Počet stupňů volnosti
Počet rozdílných slov	0,001	51,27	6
Průměrná délka slova	0,001	24,39	4
Počet čtyř a víceslabičných slov	0,001	36,17	6
Počet přídavných jmen	0,001	35,75	6
Délka věta	0,001	28,60	6
Počet genitivů	0,02	12,20	4
Procento slov nepřímé řeči	0,02	12,2	4

x) Test ² lze použít pouze tam, kde počet polí s teoretickou četností menší než 5 nepřesahuje 20 % polí. Počet stupňů volnosti se rovná součinu počtu řádků mínus jedna a počtu sloupců mínus jedna. Tam, kde to bylo nutné, byl snižován slučováním vždy počet řádků. Rozlišení platí pouze pro ten počet řádků, který byl testován, nikoli pro rozdíly na jemnější úrovni.

Tab. 4 Vliv druhu literatury na jazykové
charakteristiky

Charakteristika	Úroveň významnosti	Hodnota 2	Počet stupňů volnosti
Počet rozdílných slov	0,001	20,88	4
Počet čtyř a víceslabičných slov	0,001	32,12	3
Délka slova	0,001	58,53	2
Počet podstatných jmen	0,001	19,63	4
Počet přídavných jmen	0,001	40,10	2
Počet osobních zájmen	0,001	33,68	3
Počet podřadících spojek a vztahných zájmen	0,001	27,61	4
Počet genitivů	0,001	33,78	2
Procento slov v přímé řeči	0,05	7,74	2

Tab. 5 Vliv doby vzniku knihy na jazykové
charakteristiky

Charakteristika	Úroveň významnosti	Hodnota 2	Počet stupňů volnosti
Počet rozdílných slov	0,05	10,04	4
Počet čtyř a víceslabičných slov	0,05	7,19	2
Délka věty	0,01	15,92	4
Počet čárek	0,001	12,84	2
Počet genitivů	0,02	12,15	4

V dalším textu se zabýváme pouze těmi vztahy mezi jazykovými a mimojazykovými charakteristikami, u nichž byla prokázána statistická významnost. Neznamená to, že ostatní jazykové a mimojazykové charakteristiky spolu vůbec nescouvisejí, jejich souvislosti jsou však málo podstatné a nelze je na zvoleném vzorku prokazatelně odhalit.

Některé dále uváděné výsledky jsou takového rázu, že pouze potvrzují to, co každý pracovník, zabývající se dětskou knihou, zná. Sem patří např. zjištění o vyšším podílu osobních zájmen v beletrii oproti umělecko-naučné literatuře, o prodlužování délky slova s růstem předpokládaného věku čtenářů aj.

Význam těchto zjištění je v jejich exaktnosti. Kromě nich se však setkáváme i se zjištěními, která lze z pouhé zkušenosti odvodit jen poměrně obtížně; sem patří např. zjištění o tom, že v umělecko-naučné literatuře je méně podřadících spojek než v literatuře beletristické, že počet čárek na sto slov klesá od minulosti k současnosti aj.

Význam těchto zjištění je v tom, že nutí k zamyšlení, k hledání významu těchto jevů v dětské literatuře.

Jazykové charakteristiky a doba vzniku knihy

Doba vzniku nemá podstatný vliv na jazykové charakteristiky.

Nejvýrazněji se s dobou vzniku knihy mění délka věty a počet čárek, tedy dvě charakteristiky spojené s větnou stavbou.

Počet knih s větší průměrnou délkou věty (především více než 20 slov) se snižuje především po roce 1918; trvale však roste počet knih s velmi nízkou průměrnou délkou věty

(do 10 slov). Tento posun je nápadný především po roce 1945 a svědčí o tom, že současní spisovatelé se snaží svůj styl více přiblížit dětskému chápání.

Počet knih s velkým počtem čárek klesá trvale od období před rokem 1918 až po období po roce 1945. Tento jev snad souvisí se snižujícím se počtem vsuvek, oslovení apod. v dětské literatuře.

Snižování průměrné délky a složitosti věty je však na druhé straně vyvažována růstem hodnot jiných charakteristik: počtu adnominálních genitivů a čtyř a víceslabičných slov v textu. Protože obě tyto charakteristiky mají vztah k věcné obtížnosti textu (delší slova jsou méně používána a větší počet genitivů signalizuje složitější vazby mezi popisoványými skutečnostmi), je zřejmé, že věcná obtížnost dětské literatury postupem doby roste, její "formální" obtížnost naopak klesá. Je ovšem třeba mít na paměti, že významnost rozdílů a obou charakteristik "věcné obtížnosti" není příliš výrazná.

Počet knih s větším počtem čtyř a víceslabičných slov roste především po roce 1945. Protože rozdíly v průměrné délce slova vzhledem k době vzniku knihy nejsou statisticky významné, je zřejmé, že růst počtu čtyř a víceslabičných slov není doprovázen růstem průměrné délky slova; současní autoři tedy používají některá obtížnější (delší) slova spíše výjimečně a pouze v menšině knih (asi 15 %). Souvislost s růstem zájmu o umělecko-naučnou literaturu se nabízí sama sebou.

Počet knih s větším počtem adnominálních genitivů mírně roste s postupem doby, k větším posunům došlo především po roce 1918. Do té doby většina textů obsahovala méně než 11 % adnominálních genitivů, od té doby více než 11 %. Více než 20 % adnominálních genitivů obsahuje jen velmi málo textů pro děti, většinou umělecko-naučných knih.

Počet knih s větším počtem rozdílných (neopakovaných) slov v textu roste po roce 1945 ve srovnání s obdobím mezi válkami a tento růst nejspíše souvisí s růstem počtu umělecko-naučných knih. V období po roce 1918 však dochází dokonce k poklesu počtu knih s větším počtem rozdílných slov proti předchozímu období. Zde je třeba brát v úvahu, že dodnes vydávaná literatura pro děti, která vznikla v minulém století, nezahrnuje pouze Pohádky Erbenovy a Nemcové či Karafiátovy Broučky, ale i knihy, které byly původně určeny dospělému čtenáři (např. Babičku Nemcové, Výlety pana Broučka Svatopluka Čecha apod.). Tato literatura "obsakově" dnes patří spíše do literatury dětské, jazykově však patří spíše k textům určeným dospělým čtenářům. Proto také větší počet knih s větším procentem rozdílných slov v souboru knih z období před rokem 1918.

Jazykové charakteristiky a druh literatury

To, zda kniha patří do umělecko-naučné skupiny nebo do skupiny beletristické, má dosti podstatný vliv na řadu jazykových charakteristik. I když většina umělecko-naučných knih není dosud určena nejmladším čtenářům, vzrůstá v poslední době zájem o umělecko-naučné knihy právě pro nejmladší čtenáře. Protože zjištěné skutečnosti platí pravděpodobně obecně, měly by být při tvorbě umělecko-naučných knih brány v úvahu.

Počet knih s vyšší průměrnou délkou slova je v umělecko-naučné literatuře podstatně větší než u beletrie, což nejspíše souvisí s vyšším použitím terminologie a nižším použitím často se opakujících krátkých slov typu osobních zájmen, spojek aj.

Rozdíly jsou mezi umělecko-naučnými a beletristickými knihami z hlediska počtu podstatných jmen nápadné až u hodně

vysokých počtů podstatných jmen v textu. To svědčí o tom, že i v umělekonaučné literatuře existují dvě výrazně se odlišující skupiny knih - větší z nich se snaží zachovávat jistou dějovost a blíží se tak literatuře beletristické, menší z nich se svou jazykovou stavbou blíží vědecké literatuře s velmi rozsáhlou nominalizací.

Počet přídavných jmen je v oblasti umělekonaučné literatury vyšší než v oblasti beletrie. Přitom posun v počtech přídavných jmen je mnohem rovnoměrnější než posun v počtech jmen podstatných a týká se všech intervalů. To se zdá svědčit o tom, že přídavná jména, používaná především pro vyjádření vlastností jevů, hrají při modelování skutečnosti v umělekonaučné literatuře na rozdíl od beletristické všeobecně vyšší úlohu než jména podstatná.

Počet knih s větším počtem zájmen je v beletrii podstatně vyšší, což lze nejspíše vysvětlit hypotézou o větší úloze hrdinů v beletrii.

Knih s menším počtem podřadících spojek a vztahných zájmen je méně v oblasti beletrie než v oblasti umělekonaučné literatury. To je do jisté míry překvapivé, neboť tato charakteristika je ukazatelem složitosti vět. Snad je to spojeno s tím, že autoři umělekonaučné literatury pro děti si jsou vědomi možností svých čtenářů, a proto používají co nejjednoduššího jazyka; v beletrii jsou ostatní prvky vzbuzující zájem (dějovost, hrdinové) natolik silné, že dovolují použít složitější konstrukce věty. Ostatně naprostou většinu podřadících spojek tvoří spojka že a ze vztahných zájmen zájmeno který.

Adnominální genitivy se používají pro spojování substantiv, podílejí se tedy na vyjádření poměrně složitých jazykových modelů určité skutečnosti. Nejčastěji se vyskytují v odborném textu. V našem souboru je počet knih s větším zastou-

pením genitivů skutečně podstatně vyšší v oblasti umělecko-naučné než v oblasti beletristické.

Počet knih s více než třemi pětinami rozdílných slov ve všech slovech je vyšší ve skupině umělekonaučných knih, což odpovídá předpokladům.

Procento knih s větším počtem přímé řeči je sice větší mezi beletristickými díly, je však nápadné, že i zde mají více než dvě třetiny všech knih méně než 15 % slov v přímé řeči. To ukazuje, že v dětské literatuře není přímá řeč využívána v maximální možné míře. Protože však literární hrdinové nutně vedou dialogy, lze předpokládat, že přímou řeč nahrazuje řeč polopřímá či jiné stylistické prostředky.

Jazykové charakteristiky a předpokládaný věk čtenářů

Předpokládaný věk čtenářů působí sice na řadu jazykových charakteristik poměrně silně, současně však jsou tyto charakteristiky ovlivňovány i dalšími mimojazykovými charakteristikami, především druhem literatury. To je třeba brát v úvahu při hodnocení a případném využití zjištěných vztahů.

Počet knih s větší délkou slova ve slabikách a tím i s vyšším počtem delších slov se s prodlužováním předpokládaného věku čtenářů zvětšuje. Výrazný rozdíl je především mezi věkem 6 - 9 a oběma skupinami s věkem vyšším. Ve starších skupinách především prudce klesá počet textů s průměrnou délkou slova do 1,9 slabiky a odpovídajícím způsobem roste počet textů s délkou 1,9 až 2,4. To lze interpretovat tak, že nejkratší (obvykle v jazyce velmi často opakovaná) slova, která jsou nejvíce používána v textech pro nejmenší čtenáře, jsou u obou starších skupin zaměněna slovy méně používanými a tedy i delšími.

Počet knih s vyšším počtem přídavných jmen se s růstem věku předpokládaných čtenářů zvolna zvyšuje, přičemž k většímu posunu dochází při přechodu od věku 6 - 9 let k věku 9 a více let. Mezi oběma staršími skupinami již nejsou výrazné rozdíly. Autoři knih pro děti si asi uvědomují, že pro nejmenší čtenáře je jazykový model světa plného "vlastností" (které přídavná jména především vyjadřují) ještě obtížný.

Počet knih s větší délkou věty se s předpokládaným věkem čtenářů také zvyšuje. Přejchod mezi věkem 6 - 9 a 9 - 12 je charakterizován především snížením počtu knih (více než dvojnásobným) v intervalu krátkých vět (deset a méně slov), přechod mezi věkem 9 - 12 a 12 a více pak především prudkým (téměř desetinásobným) zvýšením počtu knih v intervalu dlouhých vět (20 a více slov). Protože délka věty koresponduje do značné míry se složitostí v ní vyjadřovaných myšlenek, odpovídá toto zjištění obecně známým poznatkům o intelektuálním vývoji dítěte.

Počet knih s vyšším procentem rozdílných slov s věkem výrazně stoupá, přičemž základní přelom je opět mezi skupinou 6 - 9 a oběma staršími skupinami. Mezi staršími skupinami je další vzestup poměrně mírný. Knihy pro čtenáře do 9 let (6 - 8 let) používají tedy častého opakování slov.

Počet knih s větším procentem adnominálních genitivů v celku všech podstatných jmen neroste sice prudce, ale mezi skupinou 6 - 9 a oběma staršími lze růst pozorovat, což opět odpovídá poznatkům o intelektuálním vývoji dítěte.

Počet knih s nižším procentem přímé řeči s věkem předpokládaných čtenářů mírně stoupá. Knihy pro nejmenší čtenáře tedy spíše používají přímé řeči; snad proto, aby se vyhnuly složitějším větným konstrukcím. Rozdíly však nejsou příliš výrazné.

Za povšimnutí jistě stojí skutečnost, že mnoho jazykové charakteristiky, na které má statisticky významný vliv předpokládaný věk čtenářů, se neodlišují pro všechny tři věkové skupiny, ale pro skupinu 6 - 9 na jedné a 9 a více na druhé straně. Z toho zřetelně plyne, že autoři knih pro děti cítí rozdíl mezi čtenářem do devíti let a od devíti let jako základní, zatímco rozdíl mezi čtenářem 9 - 12 let a 12 a více let již nepokládají z hlediska jazyka za podstatný.

Závěrem

Vypracování fungující teorie obtížnosti (pochopitelnosti) dětského textu ovšem vyžaduje ještě řadu dalších výzkumů. Půjde zejména o odhalení vzájemných vztahů mezi obsahem textu a jeho jazykovými charakteristikami a o nalezení vztahů mezi skutečnými (nejen tedy jako dosud předpokládanými) věkovými a dalšími, především psychickými a sociálními charakteristikami skupin dětských čtenářů a jazykovými charakteristikami textů.

Zjištění stupně vzájemného ovlivňování jednotlivých charakteristik (viz tabulka č. 2) pravděpodobně umožní v budoucnosti úpravy hodnot jednotlivých jazykových charakteristik v souhlase s nalezenou optimální strukturou textu pro určitý věk a druh literatury. I zde však bude třeba provést ještě řadu výzkumů, především zjistit, zda je skutečně možno jednoduchým způsobem dosáhnout úpravy zvolených charakteristik na požadovanou hodnotu.